

Д.е.н. Семикіна М.В., Заярнюк О.В.
Кіровоградський національний технічний університет
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ІНВАЛІДІВ В
КОНКУРЕНТНИХ УМОВАХ

В усьому світі рушійною силою будь-якого виробництва є задоволення інтересів працівників, що проявляється в мотивації їх праці у суспільному секторі виробництва та професійної підготовки, а при необхідності і перепідготовки.

Виходячи з важливості проблем забезпечення ефективності системи мотивації праці і професійного навчання, їм присвячені наукові праці багатьох учених різного профілю: економістів, юристів, соціологів, психологів, медиків, технологів та інших. Серед зарубіжних і вітчизняних учених-економістів важливий вклад у їх розробку внесли: С.І. Бандур, О.А. Бугуцький, С.І. Дорогунцов, Т.А. Заяць, Г.І. Купалова, Е.М. Лібанова, М. Майнер, М.Й. Малік, В.В. Онікієнко, У.Г. Оучі, М.В. Семикіна, Ф. Херцберг та інші. Проте дуже обмежена кількість наукових робіт, присвячених проблемам трудової мотивації та професійної реабілітації інвалідів в сучасних умовах, хоча і для цієї соціально уразливої категорії населення вони дуже актуальні.

Формування ефективної системи мотивації їх праці та професійної реабілітації є необхідною передумовою забезпечення продуктивної зайнятості та професійного навчання, перенавчання інвалідів і в цілому підвищення якості їх життя. Крім того, ці види мотивації діяльності можна успішно використовувати для регулювання ринку праці інвалідів, а саме: попиту, пропозиції, ціни робочої сили.

Інваліди становлять значну соціальну групу, що потребує особливої допомоги, уваги і турботи з боку держави. Адже при інвалідності не тільки істотно порушуються біологічні функції організму, а й знижується соціальна активність людини. Подолання наслідків інвалідності, відновлення втрачених життєвих функцій допомагають особі з обмеженими фізичними можливостями стати повноцінним членом суспільства. У цьому процесі особливу роль відіграє

трудова діяльність, що впливає на життя інваліда, дає йому відчуття необхідності з боку сім'ї, так і суспільства, допомагає подолати наслідки інвалідності, сприяє реабілітації. У той же час перехід до ринкової економіки, що супроводжується спадом виробництва, зниженням рівня життя, не сприяє знаходженню інвалідами свого місця на ринку праці.

Мотивація праці в умовах формування конкурентного середовища на ринку праці повинна змінювати свою природу. Вона об'єктивно перетворюється в мотивацію конкурентоспроможної праці. В умовах конкуренції і роботодавець і працівник вимушені замислюватися над тим, яким чином конкурентні переваги у своїй діяльності, щоб почувати себе на ринку впевнено, в безпеці, отримувати гідний дохід.

Разом з тим, потрібно звернути увагу на те, що існує категорія осіб, які не можуть на рівних правах включатися у конкурентну боротьбу на ринку праці. Не можна замовчувати, що і в суспільстві і є, і будуть особи з обмеженою конкурентоспроможністю. Йдеться про інвалідів – громадян з обмеженими фізичними можливостями. Їх налічується в Україні майже 2,7 млн осіб, спостерігається тривожна тенденція до їх збільшення. В Кіровоградській області кількість таких осіб сьогодні становить біля 60 тис., що порівняно з 1995 роком на 20 відсотків більше.

Вважаємо, що мотивація до конкурентоспроможної праці таких осіб повинна мати свою специфіку, а саме – спиратися на дієвий механізм зайнятості інвалідів, їх професійної реабілітації та соціального захисту.

Аналіз свідчить, що такий механізм в Україні є недосконалим, що робить неефективною мотивацію конкурентоспроможної праці осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Середній розмір місячної пенсії за інвалідністю станом на 1 квітня 2005 року становив для інвалідів 383 гривні. Цілком очевидно, що за таких умов для інваліда є вкрай необхідним працевлаштування з точки зору забезпечення мінімальних потреб. Але реалізувати ці прагнення непросто, адже безробіття є проблемою і серед здорових громадян. На підприємствах не вистачає

фінансових можливостей щодо створення робочих місць для працевлаштування інвалідів. Чимало керівників визнають, що їм зручніше і дешевше сплатити штраф, ніж розв'язувати цю проблему.

Суттєвою перешкодою у формуванні високої мотивації інвалідів до ефективної праці є недосконала законодавча база. Наприклад, типова ситуація: в пошуках прийнятної роботи інвалід звертається до служби зайнятості, просить зареєструвати його як безробітного. Однак працівники служби зайнятості відмовляють йому, пояснюючи, що за Українським законодавством інвалід не може одержати статус безробітного. Таку ситуацію навряд чи можна визнати нормальною.

По тих же причинах державні центри зайнятості не мають правової можливості для підвищення рівня професійної кваліфікації інвалідів, їх перенавчання, надання кредитів для ведення власного бізнесу.

Отже, в умовах формування конкурентного середовища особи з обмеженими фізичними можливостями потребують особливої уваги з боку держави.

У зв'язку з окресленим вважаємо доцільним:

- підвищення рівня зайнятості осіб з обмеженими можливостями шляхом вдосконалення системи працевлаштування інвалідів, у тому числі на державну службу, та визначення рівня відомчої відповідальності за цю роботу, а також шляхом створення економічного механізму зацікавлення керівників підприємств та окремих підприємців у залученні інвалідів до роботи на їх підприємствах;
- створення економічних та правових умов для розвитку підприємницької діяльності інвалідів;
- вжиття заходів до розширення та вдосконалення державної підтримки підприємств громадських організацій інвалідів, у тому числі запровадження державного замовлення на їх продукцію, її рекламування, належного та вчасного відшкодування сплаченого податку на додану вартість, надання фінансової допомоги за рахунок державного і місцевих бюджетів, встановлення

пільгових режимів оренди, сплати місцевих податків і зборів, сприяння розвитку відомчої соціальної інфраструктури;

- аналіз роботи медико-соціальних експертних комісій, визначення шляхів її покращення та реформування, забезпечення прозорості та відкритості їх діяльності;

- вжиття заходів щодо значного поліпшення профілактики інвалідності, попередження виробничого травматизму, підвищення рівня пільгового забезпечення інвалідів необхідними ліками та засобами протезування, покращення медичного обслуговування всіх категорій інвалідів, особливо в сільській місцевості, шляхом створення в усіх закладах охорони здоров'я відповідних умов для надання медичних послуг інвалідам з важкими ураженнями як амбулаторних, так і в стаціонарних умовах;

- забезпечення широкого доступу інвалідів до глобального інформаційного простору з урахуванням індивідуальних програм реабілітації інвалідів.

На нашу думку, реалізація цих пропозицій не тільки реально сприятиме трудовій реабілітації в Україні, підвищенню їх мотивації зайнятості, а й забезпечить їх більшу захищеність в жорстких конкурентних умовах.